

Studiereis Polen

Studiereis Polen

18 mei tot 23 mei 2015

Docent : Henk Valk

Voorwoord

Voor de minor veevoeding & gewas moest er een buitenland excursie georganiseerd worden. Na wat overleg met de groep, hebben we besloten om met de studiereis naar Polen te gaan. We waren benieuwd hoe de melkveehouders in Polen boeren, tijdens onze reis hebben we 4 verschillende melkveebedrijven bezocht. Een Ki-station, een melkfabriek en 2 universiteiten. Vrijdag zijn we nog naar Auschwitz geweest.

De reis naar Polen is geslaagd mede dankzij het super organisatieteam, via deze weg willen wij Jessica, Mirjam en Jeanette graag nog bedanken voor het organiseren van de week. Daarnaast willen wij Henk Valk bedanken voor de gezelligheid tijdens de studiereis. Als laatst natuurlijk nog een groot dankwoord aan onze buschauffeur Hendrik(zie foto) die ons de hele week rond gereden heeft en vrijdag heeft meegenomen naar de hoogste berg in Krakau en een afspraak heeft gemaakt met de universiteit in Krakau.

Veel leesplezier!

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	4
2.	Melkveehouderij in Polen	5
3.	Dagverslag maandag 18 mei	7
4.	Dagverslag dinsdag 19 mei	8
5.	Dagverslag woensdag 20 mei.....	16
6.	Dagverslag donderdag 21 mei	21
7.	Dagverslag vrijdag 22 mei	23
8.	Conclusie	25
	 Bijlage I - Draaiboek	 26

1. Inleiding

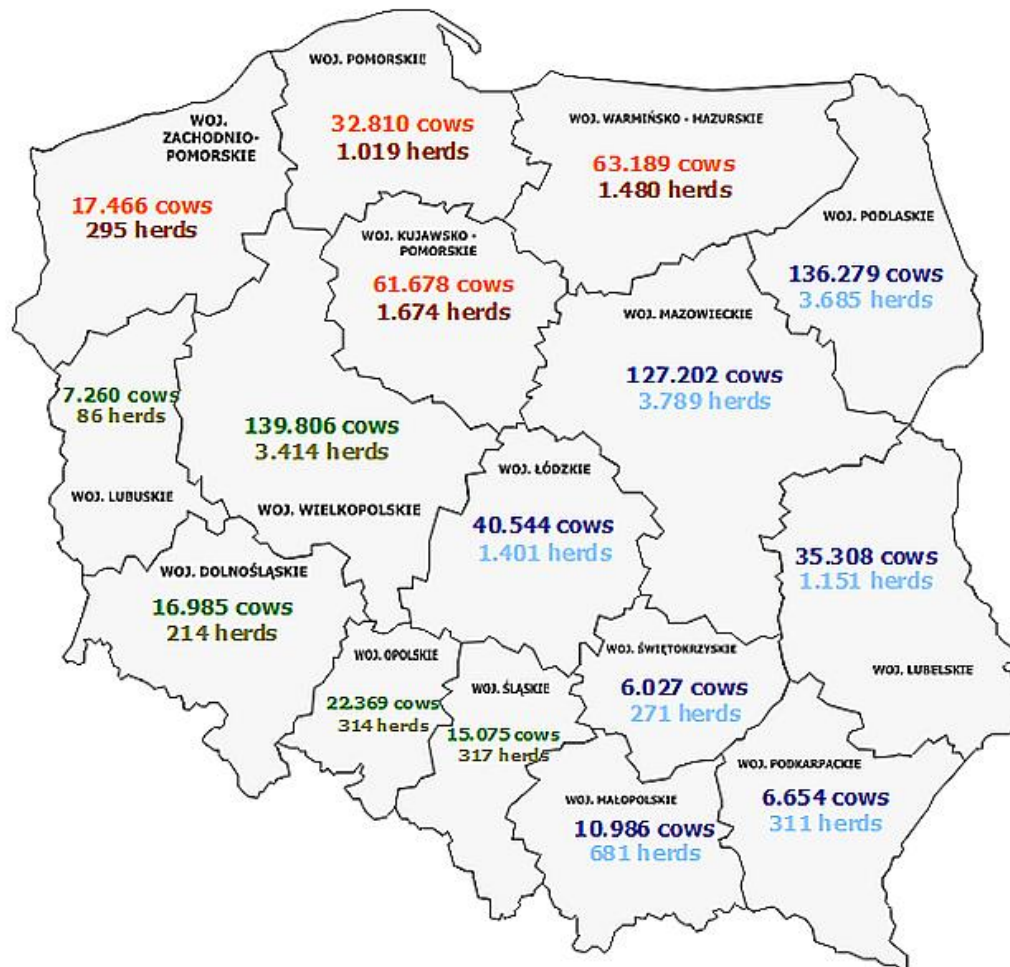
De studiereis naar Polen vond plaats van maandag 18 mei tot zaterdag 23 mei 2015. Maandag 18 mei zijn we vanuit Eindhoven gevlogen naar Warschau, de hoofdstad van Polen. Hier werden we opgevangen door Poitr. Met Poitr zijn we naar de universiteit geweest waar we hebben gesproken met leerlingen van de universiteit Warschau en waar we wat verteld hebben over de melkveehouderij en schoolboerderij in Nederland. Vervolgens zijn we naar de schoolboerderij in Polen geweest. Dinsdag 19 mei zijn we naar het Ki-station en 2 melkveebedrijven geweest.

Woensdag 20 mei hebben we de melkfabriek en een boerderij bezocht. We zouden eerst nog een voerfabriek gaan bekijken maar dit bezoek kon helaas niet doorgaan. De bazin van de melkfabriek heeft voor ons nog een bedrijf weten te regelen waar we konden kijken. Waarna we donderdag 21 mei van Warschau naar Krakau hebben gereden deze reis duurde 5 uur, tijdens deze reis kon iedereen uitrusten van de “zware” nachten en de liters bier en wodka. Vrijdag 22 mei zijn we vroeg vertrokken naar Auschwitz toe, dit was indrukwekkend om te zien. S’middags hebben we nog de universiteit in Krakau bezocht en een hoge berg waar je over de stad Krakau heen kon kijken.

Het was een geslaagde reis , hieronder is een stukje te lezen over de melkveehouderij in Polen en de dag verslagen van de week.

2. Melkveehouderij in Polen

Volgens de telling van 31 december 2014 bevinden zich 739.638 koeien in Polen. Dit aantal werd gehouden op 20.102 geregistreerde bedrijven waarbij de gemiddelde grootte uitkomt op bijna 37 koeien. Regionaal verschilt deze grootte enorm, waarbij 83% van de koeien op bedrijven gehuisvest zijn met minder dan 10 koeien. De grootste melkveebedrijven zijn gesitueerd in west Polen (gemiddeld 80 melkkoeien) Afbeelding 1 geeft een beeld van de spreiding van de melkveebedrijven in Polen.

Afbeelding 1: Geografische spreiding van de melkveebedrijven in Polen

De gemiddelde koe die meedoet aan de Poolse melkcontrole geeft 7582 liter melk met 4,08% vet en 3,36% eiwit. Echter zoals beide Poolse professoren aangaven is dit het gemiddelde van maar 35% van de Poolse veestapel omdat de andere 65% van de melkkoeien niet mee doen met de melkcontrole. Schatting van Poolse studenten is dat de gemiddelde Poolse koe ongeveer 6000 liter geeft.

Net als in Nederland bestaat de Poolse melkveestapel voornamelijk uit Holstein bloed. Polish holsteins welteverstaan, dit ras maakt 97 % van totale populatie uit, waarvan 2,8 % red holsteins. Overige rassen die deel uitmaken van de Poolse veestapel zijn: Fleckvieh (0,88%) Red Polish (0,29%) verder bestaat de veestapel uit inheemse rassen als: Polish red-white en Polish black-white

Tijdens diverse sparringen en bevinden op boerderijen en universiteiten die bezocht zijn, kwam met name naar voren dat het qua genetica hard vooruit is gegaan de afgelopen 10 jaar, maar het met name schort aan de kennis en kunde op het gebied van veevoeding. Koeien op kleine bedrijven worden met name gevoerd met zelf gewonnen hooi. De professionele bedrijven voeren met name veel kuilvoer en mais, maar rantsoenberekeningen worden niet veel gemaakt.

Mestafzet is in (bijna) heel Polen geen probleem, met name de regio's waar veel intensieve veehouderij plaatsvindt is het lastiger mest af te zetten, maar in overige delen kost mest afvoeren amper wat. Vaste mest wordt zelf voor betaald!

Grondprijzen in Polen verschillen enorm. Met name in veehouderij gebieden worden er prijzen betaald die kunnen oplopen tot €25.000 echter op veel plaatsen ligt veel landbouwgrond versnipperd om het dorp (vaak in percelen van 1 hectare) voor deze armere gronden schommelt de prijs rond de €5000.

3. Dagverslag maandag 18 mei

Voor de Minor Veevoeding en gewas hebben we een studiereis gemaakt naar Polen. Deze studiereis was gepland van maandag 18 mei tot zaterdag 23 mei. We zijn met een groep van 19 man gegaan.

Op de maandag zijn wij met Ryanair van Eindhoven naar Warschau gevlogen. We zijn geland op een vliegveld buiten de stad (Warschau Modlin) en ontvangen door Piotr Goliński. Piotr Goliński is een professor op de faculteit Agriculture and Biology van de universiteit van Warschau. Piotr is tevens de president van de werkgroep weidegang van het EGF. We zijn vanaf het vliegveld met een gehuurde bus naar de schoolboerderij gereden van de universiteit van Warschau. Deze schoolboerderij melkt ongeveer 360 koeien. Daarnaast heeft het rond de 1000 hectare aan grond. De meeste grond wordt gebruikt voor bemestingsproeven. De grond in Polen is minder vruchtbaar dan in Nederland. Er wordt in de omgeving van Warschau van grasland ongeveer 6000 kgds/ha gehaald.

Afbeelding 2 : Vliegveld Eindhoven

Afbeelding 3 : Schoolboerderij Universiteit Warschau

Na het bedrijf bezocht te hebben, zijn wij met de groep naar de universiteit zelf gegaan. Hier hebben de Poolse gastheren een presentatie verzorgd die een beeld schetst over de agrarische sector in Polen. Na deze presentaties hebben Janine, Koen, Gerralt en Uilke een presentatie gehouden over de CAH en over de agrarische sector in Nederland. We hebben na de presentaties nog ongeveer een half uur kennis uitgewisseld met de Poolse studenten.

We hebben de eerste drie dagen van onze studiereis in Warschau doorgebracht. We verbleven in Patchwork Design Hostel. Dit hostel is gelegen in het centrum van Warschau. Warschau is de hoofdstad van Polen en met 1,7 miljoen inwoners ook de grootste stad van Polen. De stad ligt aan de Wisla. De Wisla is de grootste rivier van Polen.

4. Dagverslag dinsdag 19 mei

Dinsdag 19 mei 2015: bezoek 1

Mazowieckie Centrum fokkerij en reproductie

Na aankomst om 9.00 het eerste bezoek voor K.I station Mazowieckie Centrum Hodowli i Rozrodu Zwierząt. Het K.I. station is gelegen in Lowicz in het oosten van Polen. Het bedrijf is betrokken in fokkerij activiteiten en het verstrekken van diensten met betrekking tot het fokken en voortplanting van dieren zoals koeien en varkens, zowel zijn er producten en diensten voor imkers. Het bedrijf bestaat al meer dan 50 jaar in Polen. Het K.I station is tevens marktleider in Polen. Mazowieckie bestaat uit negen bedrijven en daarmee wordt zo'n 30% van de vraag in de koeienpopulatie in Polen mee gedekt. Er zijn verschillende samenwerkingsverbanden al vele jaren met bijvoorbeeld met Duitsland (OHG Osnabrück), Frankrijk (Genes Diffusion), USA (Alta Genetics) en Oostenrijk (Genetic Austria). Het fokbedrijf heeft als enige Poolse K.I station een samenwerkingsverband met OHG Osnabrück en Genetic Oostenrijk. Het fokprogramma is vooral gebaseerd op Duitse en Amerikaanse genetica. Het K.I station koopt hoofdzakelijk fokmateriaal aan door aankoop van embryo's uit het buitenland en in te passen in het eigen fokprogramma. Het programma voldoet aan de strengste Europese normen en ontstaat aan de hand van behoeften van klanten door heel Europa. Mazowieckie heeft een veterinair certificaat vanuit de EU en heeft daarmee recht om te produceren en vermarkten van sperma in de EU. De fokstieren zijn internationaal geëvalueerd en de resultaten zijn beschikbaar in de Interbull ranking. Het aanbod omvat ook sperma van fokstieren uit zuivel en vleesrassen bijvoorbeeld: Jersey, Fleckvieh en Simmentaler.

Naast dat Mazowieckie sperma van stieren vermarkt is er in Lowicz tevens een K.I station voor varkens. Van het berensperma worden producten en diensten vermarkt in heel Polen. Via verkoop of geïntegreerde dienstverlening. Het sperma van de beren wordt geproduceerd op 5 locaties.

Runderen en varkens laboratoria zijn uitgerust met state-of-the-art apparatuur voor de productie van biologisch materiaal. Mazowieckie werkt samen met toonaangevende instituten en wetenschappelijke centra. Het personeel van het K.I station wordt getraind in het fokken en voortplanting van landbouwhuisdieren.

Het fokkerijbedrijf doet aan Genomic Selection en hiermee worden er dieren geselecteerd op basis van hun genetische merkers. Als bekend is welke merkers de dieren dragen, worden er fokkerijwaarden van de dieren berekend. Genomic selection geeft fokkerijorganisaties een extra instrument dat de fokkerij kan versnellen. Maar het blijft nog steeds nodig daarnaast de feitelijke kenmerken van nakomelingen van koeien en stieren te beoordelen en waarderen en geselecteerd.

Die betrouwbaarheid is afhankelijk van de eigenschap inmiddels opgelopen tot ongeveer 65 procent. En dat is genoeg om nu al in de eerste twee levensweken van een kalf te kunnen besluiten of het dier kans krijgt om te worden ingezet als proefstier of niet.

Foto's van het KI station.

Afbeelding 4: Stieren worden getoond

Afbeelding 5: Stieren worden getoond

Afbeelding 6: KI station

Afbeelding 7: Dekstal

Dinsdag 19 mei 2015: bezoek 2

Mr.Sylwester Imiolek

In de middag werd het melkveebedrijf van dhr. Imiolek bezocht. Na aankomst om 13.30 uur werden we hartelijk onthaald met de tekst: 'welkom in my kingdom'. Het melkveebedrijf werd in 1977 opgericht en telde 8 melkkoeien en 20 hectare grond. Nu in 2015 telt het bedrijf 400 eenheden, waarvan 240 melkkoeien en 160 stuks jongvee met 300 hectare land.

De veestapel die zich op het bedrijf bevindt is van het ras Holstein-Friesian (HF) Hieronder wordt de melkproductie van 2014 in tabel 1 weergegeven.

Tabel 1: Rollend jaargemiddelde van 2014 (Bron: NRS, 14-11-2014)

	Aantal	Kg melk	%vet	%eiwit
Bedrijf: dhr. Imiolek (2014)	240	8500	4,40	3,50
Nederland (2014)	90	8376	4,33	3,53

Het rollend jaargemiddelde van de melkkoeien bedroeg in 2014, 8500 kilogram melk met een vet percentage van 4,40 procent en een eiwitpercentage van 3,50 procent. Het aantal melkkoeien is beduidend hoger dan het landelijk gemiddelde in Nederland.

Het melkveebedrijf melkt in een 22 stands DeLaval Carrousel en het insemineren doet het K.I. station Mazowieckie.

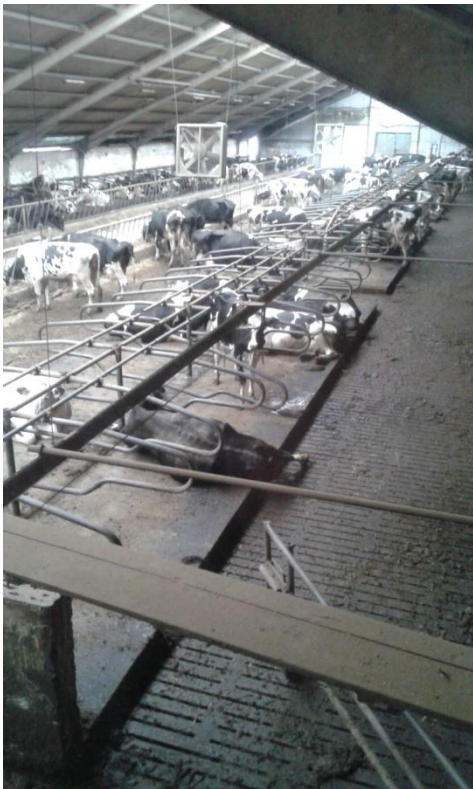
Het celgetal op een bedrijf geeft informatie over de uiergezondheid op het bedrijf. Het tankcelgetal is het celgetal van alle melkkoeien bij elkaar behalve de onder behandeling staande koeien. Het bedrijf heeft een gemiddeld celgetal van 300.000 cellen/ml.

De voeding op het bedrijf wordt belangrijk gevonden. Het rantsoen bestaat uit: graskuil, maïs, luzerne, hooi en raapschroot. De opbrengst per liter melk bedraagt 1,25 zloty met een kostprijs van 1,00 zloty.

Vroeger werden er alleen stieren gebruikt met veel kg melk. De genetische aanleg voor eigenschappen exterieur en eiwit, wordt door dit bedrijf belangrijk gevonden. Tegenwoordig wordt er door K.I. station Mazowieckie veel stieren gebruikt met Duitse en Amerikaans bloedlijnen. Het verschil tussen Polen en Nederlands, is dat Polen meer fokt op kilogrammen melk. Terwijl in Nederland meer op eiwitgehalte gefokt wordt.

Mr.Sylwester Imiolek zijn fokkerij is nu al succesvol, doordat hij in verschillende keuringsringen met verschillende melkkoeien prijzen heeft gepakt. In de toekomst wil dhr. Imiolek hiermee doorgaan.

Foto's bezoek melkveebedrijf 1.

Beschrijving van de foto's

Van links naar rechts.

1. De carrousel.
2. Zo als de boer het noemt "My kingdom".
3. De ligboxenstal vanuit zijn kantoor.
4. De strostal voor het oudere jongvee en de drogekoeien. (Drogekoeien op de foto).
5. Jongvee wat van de melk af is.
6. Een klein deel van de prijzen die hij heeft gewonnen.
7. huisvesting voor de jongste kalveren.

Dinsdag 19 mei 2015: Bezoek 3

Later in de middag zijn we bij het laatste bedrijf van deze dag geweest. Dit is het bedrijf van de heer en mevrouw Skoneczny. Mevrouw Skoneczny leidde ons rond. Het bedrijf telt 70 melkkoeien en 70 stuks jongvee. De melkkoeien staan op een traditionele vastzetstal en worden hier ook gemolken. Het jongvee staat in een andere vastzetstal. Het bedrijf beschikt over 24 ha grond waar maïs en gras op wordt geteeld. Dit is t weinig om de veestapel van de voeren, de rest wordt dus aangekocht.

De veestapel op het bedrijf bestaat voornamelijk uit het ras Holstein-Friesian (HF) Hieronder in tabel 2 wordt de melkproductie in vergelijking met Nederland weergegeven.

Tabel 2 Melkproductie bedrijf 3

	Aantal	Kg melk	%vet	%eiwit
Bedrijf: Skoneczny (2015)	70	11.500	3,50	3,30
Nederland (2014)	90	8376	4,33	3,53

Bij het zien van de veestapel en het rantsoen wat voor de koeien lag, begonnen wij ons af te vragen of die melkproductie wel klopte. De heer Valk gaf hierbij de opmerking dat waarschijnlijk de melkmeeting niet goed geijkt was. Het rantsoen bestond uit stro, graskuil, maïs en bierborstel. Daarnaast kreeg elke koe apart via een krachtvoer automaat, haar portie krachtvoer. De hoogproductieve koeien kregen maximaal 10 kg krachtvoer per dag.

Op de vraag waarom er op een vastzetstal wordt gemolken kregen we het antwoord; dat men zo de problemen per koe beter konden waarnemen. Als een koe tochtig was kon men zien aan de hoeveelheid melk en dat het dier onrustiger was. De meest voorkomende problemen op het bedrijf waren klauwproblemen. Dat werd al duidelijk toen wij aankomen, de eerste koe die er stond had verband om de klauw zitten. Op de vraag of ze geen last van het melken kreeg gaf mevrouw eerlijk toe dat ze last van haar knieën en rug kreeg.

Het bedrijf krijgt 1,20 zloty voor de melk en de kostprijs is 0,90 zloty. Het celgetal van het bedrijf lag gemiddeld rond de 250.000 cellen/ml.

Op de vraag of wij ook nog even bij het jongvee in de stal mochten kijken kregen wij nee te horen. De dieren zouden volgens haar schrikken en wild gaan doen als we naar binnen gingen. Wel liet ze ons het systeem zien wat de mest uit de stal haalt. Dit was een soort hydrolyse schijfsysteem. Echter lag dit systeem recht achter de jongveeststal en konden wij door de kier van de deur naar binnen kijken. Toen werd voor ons wel duidelijk waarom wij niet naar binnen mochten. Het stonk er en de dieren kregen beschimmelde balen te eten. Maar goed de boerin wou het niet hebben om een andere reden en daar hebben wij dan respect voor.

Echt toekomst plannen waren er niet, aangezien het bedrijf niet meer melk aan de fabriek mag leveren. En geld om grond te kopen was er ook niet. Eerst gaan ze door op de manier hoe het nu gaat.

Foto's bedrijf 3

Beschrijving van de foto's

Van links naar rechts.

1. Uitzicht van het bedrijf op de weg.
2. Melkkoeien in de vastzetstal.
3. De melkapparaten.
4. Het hydrolyse mest schuifstelsel.
5. De voergang met de krachtvoerautomaat.
6. Uitzicht achter de jongveestal.

5. Dagverslag woensdag 20 mei

Bezoek aan melkfabriek en melkveebedrijf

Poolse zuivelsector algemeen

De Poolse zuivelsector is erg wisselend binnen het land. Zo is er sprake van een intensievere melkveehouderij in het noorden en oosten van Polen. In het gebied van de zuivelfabriek en de veehouders was er meer stadsleven en zijn er meer mensen onder andere werkzaam in de industrie. De bron Interfarms geeft aan dat de Poolse melkveehouderij in het productie jaar 2014-2015 10.575.000 ton rauwe melk hebben geleverd aan melkfabrieken. Dit is een kleine 4,8 procent meer dan het vorige jaar 2013/2014 een van de oorzaken is de afschaffing van het melkquotum.

Algemene gegevens melkfabriek

De melkfabriek MILKPOL S.A. is opgericht in 1990 en is opgericht door twee aandeelhouders. De melkfabriek heeft momenteel circa 500 melkveeouders die melk aan de melkfabriek leveren/ waar de melkfabriek de melk van koopt. De melkfabriek is door de vader van de huidige eigenaressen opgericht, vroeger werd er 300 liter per boer per maand geleverd. De huidige kengetallen zijn dat er 72 personeelsleden zijn en er 30.000 – 45.000 liter per dag wordt verwerkt door de melkfabriek. Dit houdt in dat er circa 12.000.000 liter per jaar door de fabriek verwerkt wordt. Echter is er nog ruimte om de productie op te schroeven tot 60.000 liter per dag, dit is namelijk de maximale productiecapaciteit momenteel. Het bedrijf heeft wisselende leveranciers, zo levert het grootste bedrijf 68.000 liter per maand, terwijl de kleinste melkveehouder 3-4 melkkoeien heeft. De gemiddelde productie van een leverancier is 70 liter per dag, dit is hoger dan bij andere zuivelfabrieken waar niet meer dan 40 liter gemiddeld wordt geproduceerd.

Afbeelding 8: Zuivelfabriek + Eigenaresse

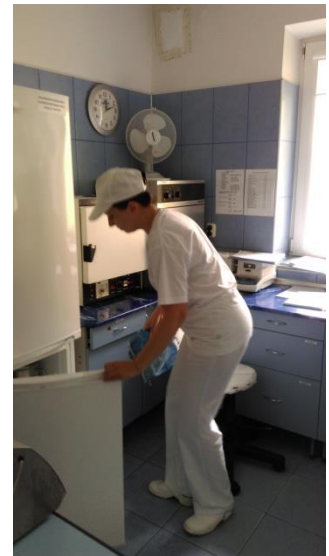
De melkveefabriek wordt momenteel door drie eigenaressen/ zussen gemanaged. De vrouw op de bovenstaande foto heeft de meeste aandelen en was tevens onze reisleader door de melkfabriek. Wat een mooi gebaar was, aangezien het bedrijf nooit mensen toe laat tot het productieproces en zelfs de productie heeft moeten aanpassen, zodat wij alle processen konden bekijken. Dit alles om haar inmiddels overleden vader vroeg een zelfde soort excursie heeft gehad in België en hier veel van heeft geleerd en heeft toegepast op MILKPOL S.A. Het bedrijf heeft grond gekocht voor uitbereiding in de toekomst en is het enigste beurs genoteerde bedrijf in de melkveesector. De melkfabriek ligt ver van het stedelijk gebied omdat de melk geleverd wordt door veehouders in omliggende omgeving.

Wat produceert MILKPOL S.A.

De belangrijkste producten die de melkfabriek levert zijn verse en gepasteuriseerde producten zoals: melk, room, kwark, yoghurt en karnemelk. De eigenaresse gaf duidelijk aan dat er geen kaas en boter werd geproduceerd. De hoofdtak van de melkfabriek is de productie van gepasteuriseerde melk en kwark. Zo wordt er ook melk geproduceerd met een hoog CLA gehalte ook wel omega-3. Dit is het teken van gezondere melk en kan dus met meerwaarde worden vermarkt. De kwark van het bedrijf bestaat uit 6 verschillende soorten. Een nieuw product is hier aan toegevoegd en dat is een kwark ook gebaseerd op omega-3 vetzuren. De verse kwark wordt 4 uur na het produceren verkocht en wordt tijdelijk gekoeld opgeslagen onder 6 graden Celsius.

Kwaliteitshandhaving producten

Net zoals dat in Nederland de melkfabrieken kwaliteit waarborgen doet de melkfabriek dat ook in Polen. Dit alles om vertrouwen uit te stralen naar de klanten maar ook indirect naar de leveranciers. In Nederland kennen we zoals de KOM, Qlip en Foqus planet. Dit zijn kwaliteitssystemen die de kwaliteit van de geleverde melk moeten waarborgen. De melkfabriek MILKPOL S.A. voert zelf audits uit. Dit is ingevuld door eigen gekwalificeerd personeel, zij gaan 1 keer per 2 weken bedrijven bezoeken en kijken of er duurzaam en volgens afspraken wordt geproduceerd. Het bedrijf test zelf in het laboratorium ieder eindproduct op kwaliteit (reinheid, eiwit etc.). Dit is te zien op de foto hiernaast waar een medewerker in het laboratorium aan het werk is. Daarnaast produceert het bedrijf volgens de normen en eisen van de EU met betrekking tot productie van zuivelproducten. Het bedrijf heeft onder andere een HACCP-systeem, HACCP certificaat, IFS (international Food Standard) en de BRC Global Standard-Food.

Afbeelding 9: Werknemer in lab

Toekomst voor MILKPOL S.A.

Om in de toekomst een belangrijke schakel te blijven voor melkveehouders in de regio en consumenten in de regio/stad heeft het bedrijf een strategie bepaald. De trend in Polen zal zijn dat er meer kleinere veehouders wegvallen en de bedrijven die blijven groter en professioneler worden. Omdat het momenteel niet goed gaat met de melkveehouderij in Polen, afzet van de melk op de markt heeft MILKPOL S.A. een contract afgesloten met een grote supermarkt en gaat daar melk in de schappen aanbieden, de kwark blijft alleen onder eigen naam in de schappen liggen. De eigenaressen willen namelijk de kwaliteit van de kwark benadrukken en een link van het product met de fabriek blijven creëren. Deze producten krijgen het A-merk van de supermarkt, waardoor er meer verkocht kan worden en de melkfabriek meer melkveehouders kan bedienen. Er wordt nu namelijk gemiddeld door drie veehouders per dag gebeld of ze melk mogen leveren aan MILKPOL S.A. vanwege de goede melkprijs.

Verder heeft het bedrijf grond rondom de fabriek gekocht zodat er in de toekomst uitgebreid kan worden. De uitbereiding wordt uitgevoerd in drie stappen en moet binnen vijf jaar gerealiseerd zijn. Het bedrijf wil flexibel blijven, zodat het in mindere tijden toch een continuïteit kan creëren. Om de veehouders/ klanten te stimuleren heeft het bedrijf 1,5 jaar geleden een “kostprijs verlagend programma” opgestart. Daarnaast wil het bedrijf doormiddel van prijsstrategie de markt betreden. Dit houdt in dat het bedrijf zoals net gezegd is A-merken van de supermarkt gaat produceren en daarnaast de gezonde en natuurlijke producten met meerwaarde zoals omega-3 produceert.

Al met al was het een leuke ervaring om bij de melkfabriek te kijken. We kregen hier veel informatie over hoe de ondernemers ondernemen en hebben de eigenaresse bedankt voor de uitleg en tijd. Hieronder een korte foto-impressie.

Afbeelding 10: Mengers om kwark te produceren

Afbeelding 11:
Vriendelijke werknemers

Afbeelding 12: Installatie in melkfabriek

Afbeelding 13: Poolse producten proberen tijdens de lunch

Afbeelding 14: Stofjassen i.v.m. hygiëne

Bezoek aan melkveehouderij bedrijf

Na het bezoek van de melkfabriek stond op het programma dat we de veevoederfabriek zouden bezoeken. Echter heeft de veevoederfabriek het programma geannuleerd en hadden we nog niets op het middagprogramma staan. Maar konden we dankzij de eigenaresse van de melkfabriek die een bezoek had geregeld bij een melkveehouderij bedrijf in de buurt bezoeken. We kregen van de eigenaresse van de melkfabriek de boodschap mee dat we niet op de voergang mochten. Dit was i.v.m. het bijgeloof van de veehouders die dachten dat we de koeien konden beheksen en uiteindelijk de productie van de koeien flink zou gaan dalen. Na deze boodschap zijn we naar de melkveehouderij gereden.

In eerste instantie leek het een oud bedrijf en zag het er onverzorgd uit. Echter bleek na een kijk in de stal dat de koeien er goed uitzagen en de melkproductie van 8800 per koe goed is. Er zijn op het bedrijf gemiddeld 56 melkkoeien aanwezig. Vergeleken met de andere bedrijven waar we een goed beeld van hadden toen we op het erf kwamen en waar uiteindelijk het in de stal tegen viel was het op dit bedrijf precies andersom. De koeien zagen er schoon uit en hadden een goede leefomgeving in het schone strohok. Het bedrijf heeft geen personeel in dienst en is een echt familiebedrijf. Het bedrijf wordt namelijk rondgezet door de vader en moeder van de veehouder en de veehouder en zijn vrouw. De veehouders zijn erg gericht op de melkkoeien, dit is goed te zien aangezien de koeien er goed verzorgd uit zien.

De veehouder had nieuwe trekkers en legde uit dat dit kwam door de subsidieregeling vanuit de overheid. Hierdoor werd 60% van de investering gefinancierd door de overheid, wat zorgt voor een flinke kosten verlichting. Dit was echter niet te zien aan de melkstal, waar nog gemolken werd met een 2 x 3 melkstal, hier werd gemolken door de vader van de veehouder.

Net als andere veehouders in Polen maakt de onderneming voor voortplanting eerst gebruik van kunstmatige inseminatie en wanneer de koeien/ pinken niet willen dragen na 3 keer wordt er over gegaan op natuurlijke dekking.

Na het vragenvuur aan de veehouder, vroeg de veehouder ons ook een aantal goede vragen m.b.t. onder andere jongveeopfok. De ondernemer had namelijk problemen met kalveren en diarree. We hebben met de groep uitgelegd hoe bij ons in Nederland de jongveeopfok er in grote lijnen uit ziet. Daarnaast hebben we een mailadres uitgewisseld en wordt er informatie m.b.t. melkgift en het management m.b.t. de verstrekking van koemelk naar de ondernemers toegestuurd.

Al met al was dit een erg leuk bedrijf om te bezoeken, aangezien de ondernemer zelf ook veel interesse toonde en de tijd nam voor ons bezoek. We hebben de familie hier dan ook natuurlijk voor bedankt. Hieronder een korte foto-impressie van het bedrijf.

Afbeelding 15: Groep + Tolk luisteren aandachtig naar de Poolse melkveehouder

Afbeelding 16: Vaste mest uitrijden

Afbeelding 17: melkkoeien en de voor ons verboden voergang

Afbeelding 18: Figuur 9 Melkkoeien in schoon strohok

6. Dagverslag donderdag 21 mei

De studiereis is begonnen in de hoofdstad Warschau. Na drie nachten in Warschau zijn we donderdagochtend vertrokken naar Krakau. We zijn rond negen uur vertrokken met de bus en onze chauffeur Hendrik. Na een reis van zes uur zijn we aangekomen op onze bestemming. De reis van de hoofdstad naar de op één na grootste stad van Polen heeft een afstand van 370 km. De kwaliteit van de Poolse snelwegen is niet overal even goed. Op meerdere plaatsen wordt er aan de weg gewerkt waardoor onze reis 6 uur geduurd.

De buschauffeur die een trotste inwoner was van Krakau heeft ons veel over de stad verteld en laten zien.

Afbeelding 19: De buschauffeur en zijn bus.

Krakau is na Warschau de grootste stad van Polen met 761.000 inwoners. De stad is gelegen in het zuiden van Polen aan de rivier de Wisla. Krakau is een van de belangrijkste cultuursteden van Midden-Europa, en volgens veel mensen een van de mooiste steden van Europa. De stad is in de tweede Wereldoorlog ongeschonden gebleven. Het oude stadscentrum staat op de Wereld erfgoedlijst van UNESCO. Krakau is eeuwen geleden ontstaan als knooppunt van meerdere handelsroutes.

Krakau is heden dagen nog een belangrijke knooppunt van wegen. De stad is gelegen aan de A4 deze snelweg is de verbinding van oost naar west in het zuiden van Polen. Verder heeft Krakau een luchthaven en ten noorden van de stad ligt een groot treinstation met verbindingen naar alle belangrijke plaatsen van Polen en omliggende landen.

Afbeelding 20: Mariakerk

Afbeelding 21: Standbeeld van dichter
Adam Mickiewicz

Na aankomst in Krakau met de bus was het 5 uur in s 'middags. We verbleven in een hostel genaamd The little havana party hostel. Nadat we waren ingecheckt hebben we een wandeling door het centrum gemaakt en gezamenlijk met de groep gegeten in een restaurant. Het centrum van Krakau is uitstekend geschikt om avonds te gaan stappen.

7. Dagverslag vrijdag 22 mei

Vrijdag was de laatste actieve dag van de studiereis, na het bezoeken van verschillende melkveebedrijven, een universiteit en een melkfabriek stond Auschwitz op het programma. We vertrokken om kwart over zeven richting de bus waarna we na een busreis van anderhalf uur Auschwitz bereikt hadden. Het was een indrukwekkende dag, het was duidelijk zichtbaar aan de groep dat nu de geschiedenisles van vroeger en het filmpje van Tijs en Gernand van donderdagavond, ging leven en mensen er eindelijk een echt beeld bij kregen hoe het bestaan daar geweest moet zijn. Met de hele groep hebben we door de gebouwen gelopen en alles op ons in laten werken. Het blijft een bijna ondenkbaar dat dit ooit mogelijk is geweest, mensen sliepen in het stro of op dekens die de dikte van een tafellaken hadden.

Na alles goed bekeken te hebben zijn we naar de plek van de barrakken gegaan, dit was nog veel indrukwekkender, tal van barrakken zijn verbrand maar een gedeelte is nog goed zichtbaar en geeft een indruk van hoe het bestaan daar was.

De foto's hier boven geven aan hoe het beeld voor de binnenkomende mensen moest zijn geweest, tevens indrukwekkend en gelijker tijd ondenkbaar dat dit nog zo kort in de geschiedenis mogelijk was. Na dit alles bekeken te hebben, zijn we terug gegaan naar de bus en heeft de groep daar een gezamenlijke maaltijd genuttigd.

Lang was er geen programma voor de vrijdagmiddag, maar onze buschauffeur Thomas had nog wel enige connecties bij de universiteit van Krakau. Daarnaast bracht thomas ons naar een berg waar we op de stad Krakau konden neerkijken, een erg indrukwekkend gezicht. De afbeelding hier onder geeft daar een kleine sfeerimpressie van. We gingen op het aanbod in en kregen daar de beste presentatie van de hele week. We kregen daar een presentatie aangeboden van Prof. Joanna Makulska, zij vond het erg leuk om ons te ontvangen en we kregen dan ook een goed voorbereide presentatie van haar. De informatie die wij maandag hadden gehoopt te krijgen over de melkveehouderij van Polen kregen we dus op het allerlaatste moment als nog.

Na het bezoek aan de universiteit zijn we met de bus terug gereden naar ons hostel en na een korte pauze hebben we de dag met de gehele groep afgesloten onder het genot van goed eten en een lekker drankje.

8. Conclusie

De studiereis naar Polen was geslaagd. We hebben veel gezien rondom de melkveehouderij in Polen en een beeld gekregen hoe het werkt in Polen. Wat opvallend was dat de melkveehouders mooie machines hadden staan, dit kwam omdat melkveehouders in Polen 60% subsidie op machines krijgen. Daarnaast hielp de melkfabriek de Poolse melkveehouders, deze hadden het op dit moment zwaar omdat de melkprijs steeds verder zakte. Door een speciaal programma van onder andere aankopen van voer hielp de melkfabriek, de melkveehouders om hun kostprijs laag te houden. Daarnaast was het interessant om te zien hoe de fokkerij in Polen werkte, we hebben ook gezien hoe de sperma van de stier in rietjes gedaan werd en hoe de sperma eruit zag als die weer ontdooit werd.

Na een leuke, indrukwekkende maar vooral gezellig week zijn we op zaterdag 23 mei rond half 1 weer terug gevlogen naar Nederland.

Voorwoord

De studiereis naar Polen wordt georganiseerd door vierdejaars studenten van de CAH Vientum in Dronten. De studiereis maakt deel uit van de minor Veevoeding & Gewas en richt zich op de melkveehouderij in Polen. Dit wordt gedaan in de vorm van bezoeken aan onder andere melkveebedrijven, een melkfabriek en een voerfabriek. Tevens wordt er aandacht besteedt aan de cultuur van Polen door een bezoek te brengen aan de stad Krakau (Krakow) en concentratiekamp Auschwitz – Birkenau.

Inhoudsopgave

Voorwoord	27
1. Praktische informatie	29
1.1 Eindhoven – Warsaw	29
1.2 Krakow – Eindhoven	29
1.3 Bagage	29
1.4 Accommodatie	30
1.5 Water, geld en stroomvoorziening	31
2. Programma studiereis	32
3. Korte handleiding voor Polen	35
3.1 Do's en Don'ts	35
3.2 Pools voedsel	35
4. Deelnemerslijst en opdrachtindeling	36
4.1 Deelnemerslijst	36
4.2 Opdrachtindeling	36
5. Overige belangrijke informatie	38
5.1 Organisatie	38
5.2 Noodnummers	38
5.3 Basiswoorden Pools	38

1. Praktische informatie

In dit hoofdstuk is alle informatie te vinden met betrekking tot de vlucht, bagage en accommodatie.

1.1 Eindhoven – Warsaw

De heenvlucht vindt plaats vanaf Eindhoven Airport. Iedereen dient op eigen vervoer naar het vliegveld te komen. De deelnemers worden uiterlijk 9.30 verwacht. Aan de hand van onderstaand vluchtnummer kun je de juiste plek opzoeken. Daar zal de organisatie jullie opwachten met de boarding passes. VERGEET NIET JE PASPOORT/ ID KAART MEE TE NEMEN

Van Eindhoven naar Warschau (Modlin) (FR4021 - Ryanair)

VERTREK (EIN) Eindhoven		AANKOMST Warschau (Modlin)	(WMI)
Mon, 18May15 11:05uur	>	Mon, 12:55uur	18May15

1.2 Krakow – Eindhoven

Van Krakow naar Eindhoven (FR5892 - Ryanair)

za 23/05 12:25u	Krakow (KRK)	>	za 23/05 14:25u	Eindhoven (EIN)
--------------------	-----------------	---	--------------------	-----------------

1.3 Bagage

- Er mag één stuk handbagage per passagier* met een gewicht van max 10kg en max afmeting van 55cm x 40cm x 20cm, plus 1 kleine tas van max 35cm x 20cm x 20cm meegenomen worden.
- Er wordt geen handbagage toegestaan voor een baby (8 dagen en 23 maanden) die op schoot zit van een volwassene tijdens de vlucht; echter een babytas tot 5kg wordt toegestaan voor de begeleidende volwassene naast hun eigen toegestane handbagage.
- Vanwege ruimtebeperkingen kunnen er 90 grote handbagagetassen (55 x 40 x 20cm) in de cabine geplaatst worden, de overige zullen kosteloos vervoerd worden in het laadruim.
- Extra en/of te grote handbagage zal worden geweigerd bij de boarding gate, of waar mogelijk, geplaatst in het laadruim tegen een toeslag van £50/€50 (toeslag afhankelijk van BTW). Bent u onzeker over uw handbagage, controleer deze dan bij de check-in balie voordat u door de vlucht inspectie gaat.
- * Een babytas tot 5 kg mag naast de toegestane cabinebagage van de begeleidende volwassene vervoerd worden als de baby (tussen 8 dagen en 23 maanden) op schoot zit van een volwassene tijdens de vlucht.
- Als u niet zeker bent over de afmetingen, controleer uw tas bij de balie voor het afleveren van tassen voordat u doorgaat naar de beveiligingsdienst van de luchthaven.
- Kleinere muziekinstrumenten zoals een cello, gitaar, viool of altviool die de afmetingen van handbagage overschrijden, mogen in de cabine worden vervoerd als

u hiervoor een stoel hebt gereserveerd en het bedrag hiervoor hebt betaald. Als u een extra stoel aanschaft, mag u geen ingecheckte of cabinebagage meenemen. Als u een extra stoel wilt boeken voor een item, moet u de woorden "ITEM SEAT" invoeren als achternaam en "EXTRA" als voornaam. EXTRA ITEM SEAT wordt dan weergegeven op de reservering en op de online boardingkaart. De reisdocumentgegevens van de bijbehorende passagier moeten tijdens het online incheckproces worden opgegeven. Korting op een boeking voor een Spaanse inwoner of Spaanse familie is niet van toepassing voor EXTRA zitplaatsen. Stoelreservering in (nooduitgang) rijen 1, 16 en 17 kunnen niet aangeschaft worden als u een extra stoel aangeschaft heeft voor artikel/comfort

1.4 Accommodatie

De eerste drie nachten van onze studiereis verblijven wij in het centrum van Warschau ((vlakbij restaurants, winkeltjes en bars) op het volgende adres:

Patchwork Design Hostel

ul. Chmielna 5/7

00-021 Warszawa

www.patchworkhostel.pl

Dit hostel heeft gratis WIFI en de receptie is 24 uur per dag open. We kunnen vanaf 15.00 inchecken en worden geacht om voor 11.00 uit te checken. Het hostel is exclusief ontbijt en handdoeken. Wij huren van het overige geld op de rekening handdoeken voor jullie en betalen ook de toeristenbelasting.

De laatste twee nachten verblijven wij in Krakau op het volgende adres:

The little havana party hostel

Jagiellońska 10

31-008

Krakow

Dit hostel heft gratis WIFI, is inclusief ontbijt en de receptie is 24 uur per dag open. Ook dit hostel is centraal gelegen in de stad. Er is dus ook weer makkelijk bij restaurantjes en winkeltjes te komen.

Indien er geen handdoeken, bedlinnen of ontbijt aanwezig is in één van de hostels, huren wij dit bij voor jullie. Ook de toeristenbelasting wordt door ons voldaan.

1.5 Water, geld en stroomvoorziening

Het water in de kranen van Polen wordt als veilig bestempeld. Echter, mensen met een zwakke gezondheid kunnen dit water beter vermijden i.v.m. ziekte. Het antieke sanitair in de meeste gebouwen kunnen de waterkwaliteit beïnvloeden. Er wordt dus vanwege veiligheid aangeraden om water uit flesjes te drinken en dus niet uit de kraan! Water in flesjes is overal verkrijgbaar, maar niet goedkoop.

De munteenheid van Polen is " zloty " wat letterlijk betekent 'goud' . Een zloty is onderverdeeld in 100 groszy . 100 Poolse Zloty is omgerekend ongeveer 24 euro. De meeste steden hebben geldautomaten en de meerderheid daarvan accepteert de Mastercard, Cirrus en Maestro kaarten. Het is de makkelijkste en goedkoopste manier om geld op te nemen bij een geldautomaat. De transactiekosten hiervan zijn minimaal. **Let wel op dat je pinpas/creditcard op buitenland staat!**

De stopcontacten in Polen zijn gelijk aan die in Nederland. Telefoons e.d. kunnen gewoon opgeladen worden in het hostel.

2. Programma studiereis

Tijdens deze reis ben je zelf verantwoordelijk voor je eigen eten (behalve het ontbijt).

Maandag 18 mei: met bus

- 11.05 Vertrek vanaf Eindhoven
- 12.55 Aankomst op Warschau Modlin airport. De chauffeur wacht op het vliegveld met een bordje met de naam van de school erop.
- 16.00 Bezoek aan universiteits boerderij
- 18.00 Bezoek en presentaties op de universiteit van Warschau
Agriculture and Biology Faculty
Building No 37, Nowousynowska 159 Warsaw WU LS
- Overnachting Warschau (Warsaw)

Dinsdag 19 mei: met tolk en bus

- 08.00 Kennismaking met tolk + chauffeur arriveert bij het hostel
- 09.00 Bezoek 1: Artificial Insemination Center
MCHIRZ Sp. z o.o.
99-400 Łowicz, ul. Bolimowską 60
Tel: 0048 600 998 360
Contact persoon: Witold Straszynski
- 13.30 Bezoek 2: Melkveebedrijf - MCHIRZ
Contact Persoon: Mr. Sylwester Imiolek
Krepa 56, 99-434 Domaniewice
Tel: +48 606 461 688
- 15.00 Bezoek 3: Melkveebedrijf - MCHIRZ
Jacek Skoneczny
Strzebieszew 54, 99-434 Domaniewice
+48 601 854 369 Mrs. Mariola Skoneczna (contact persoon)
+48 502 479 391 Mr. Jacek Skoneczny
De groep moet er exact 15.00 zijn.
- Overnachting Warschau

Woensdag 20 mei: met tolk en bus

8.45 Tolk en chauffeur zijn bij het hostel

11.00 Bezoek 4: Melkfabriek

MILKPOL S.A.

Address: ul.Główna 162, 97-318 Czarnocin

Tel: 0048 697 779 907

Contact persoon: Aleksandra Swierczynska

Middag Bezoek 5: Diervoederfabriek

Wytwórnia Pasz i Koncentratów

AGRO- Kocięba

ul. Główna 160

97-318 Czarnocin

Contact person: Beata Judzińska-Sułkowska

Tel. kom. 609-888-922

Overnachting Warschau

Donderdag 21 mei: met bus

Ochtend Vertrek met bus naar Krakau (Bagage dus meenemen)

Middag Bezoek Research center of een toeristisch bezoek aan Krakau (Wawel, Jewish quarter, historic city center, museum of Schindler's Factory, Wielizcka Salt Mines etc). Eind van de middag wordt er een voorbereidende presentatie over Auschwitz gegeven.

Overnachting Krakau

Vrijdag 22 mei: met bus

Ochtend Bezoek Auschwitz

Middag Vrije middag te besteden in Krakau

Overnachting Krakau

Zaterdag 23 mei: met bus

9.00 – 9.30	Vertrek naar het vliegveld van Krakau
10.25	2 uur van tevoren aanwezig zijn op het vliegveld
12.25	Vertrek naar Eindhoven

3. Korte handleiding voor Polen

3.1 Do's en Don'ts

Do's

- Trek je schoenen uit bij het betreden van de huizen van de mensen
- Geef een compliment over het voedsel dat de mensen je aanbieden (Bardzo smaczne = Yummie !)
- Let op de graffiti in de steden: het is vaak een kunst
- Maria Curie - Sklodowska , Czeslaw Milosz , Wislawa Szymborska , Krzysztof Kieslowski , Fryderyk Chopin , Robert Lewandowski zijn allemaal bekende Polen
- Overweeg de aanschaf van: Ptasia Mleczko (marshmallows in chocolade), of een ander product van Wedel (chocolade) en Sliwki w czekoladzie (pruimen in chocolade)
- Jongens: Vertel vrouwen dat ze mooi zijn / hebben mooie ogen (jesteś Piekna = je mooi bent ; Masz piekne oczy = uw ogen zijn mooi)
- Dames : Zeg jongens dat ze sterk zijn (jesteś)

Don'ts

- Zeg niet dat Oostenrijkers de strijd wonnen tegen het Turkse rijk in 1683. Het was Polen die het gedaan heeft!
- Niet over de Poolse concentratiekampen praten tijdens de WWII, dat waren nazi-concentratiekampen .
- Drink geen water uit de kraan in Warschau
- Ga niet zwemmen in de Vistula rivier (gevaarlijke stroming)
- Geloof niet dat een soep geserveerd in brood typisch is voor de Poolse eetcultuur. In feite is het uitgevonden voor toeristen.
- Zeg geen pinda en curva.

3.2 Poolse voedsel

- Poolse thee wordt geserveerd met citroen en suiker: knijp het citroensap in je thee, zoet het met een lepel suiker en observeer hoe de kleur van de thee verandert.
- Poolse kaas is meestal veel zachter en jonger dan Nederlandse kaas en het wordt opgediend in plakken in plaats van in één stuk. Bialy ser (witte kaas) is een type van droge en vaak zure kwark. Het is het belangrijkste ingrediënt van sernik (Poolse cheese cake) en wordt gebruikt in vele andere hartige gerechten .
- Het eten van de klok: veel mensen slaan ontbijt over en eten een grote, warme lunch en koud avondeten.

Voedingsmiddelen om te proberen in Polen :

- Krakow : obwarzanek -een soort bagel verkrijgbaar in drie varianten : met maanzaad , zout en sesam
- Zakopane / Tatra regio: oscypek- gerookte schapenkaas geproduceerd in vele grappige vormen (wit oscypek wordt niet gerookt !)

4. Deelnemerslijst en opdrachtindeling

Hierin worden kort de contactgegevens van elke deelnemer weergegeven en de opdracht die elke deelnemer dient uit te voeren.

4.1 Deelnemerslijst

Tijs Achterstraat	0644370831
Gernand van Bennekom	0625197573
Jeanette van den Berg	0649466792
Uilke Bosma	0655500391
Ruud Brummelhuis	0622822015
Maik ten Haaf	0612211648
Chiel Herder	0638723771
Jessica van de Kant	0625395757
Marleen Meijer	0620900936
Janine Molenaar	0651792919
Koen Peters	0629558138
Walter Rozendaal	0624723818
Gerralt van Til	0615433912
Jorrit van de Ven	0643574286
Yvonne Verhoeven	0657833680
Roel Vreman	0620339146
Frank van den Wijngaard	0646101886
Mirjam van der Hoff	0631060360
Henk valk	-

4.2 Opdrachtindeling

- Janine & Koen: Presentatie over de melkveehouderij in Nederland op de universiteit van Warschau 18 mei. Er is een presentatie beschikbaar van de CAH die persoonlijk is opgestuurd.
- Gerralt & Uilke: Presentatie over de school en de schoolboerderij op de universiteit van Warschau maandag 18 mei
- Gernand & Tijs: Presentatie/verhaaltje/filmpje ter voorbereiding op Auschwitz op donderdagavond 21 mei (bezoek Auschwitz is op vrijdagmorgen 22 mei). Auschwitz is best indrukwekkend volgens de verhalen. Wij vinden het daarom belangrijk dat we meer achtergrond hebben voordat we een bezoek brengen.
- Ruud: Dagverslag van maandag 18 mei
- Maik & Marleen: Dagverslag dinsdag 19 mei. (Op deze dag zijn twee mensen gezet, omdat we dan 3 i.p.v. 2 bezoeken afleggen)
- Chiel: Dagverslag woensdag 20 mei
- Roel: Dagverslag donderdag 21 mei
- Frank: Dagverslag vrijdag 22 mei
- Walter: Algemeen verslag over de melkveehouderij in Polen
- Jorrit & Yvonne: Eindredacteuren van het verslag. Bij hen kunnen alle (dag)verslagen ingeleverd worden. Zij maken er een mooi verslag van inclusief inhoud/voorwoord/inleiding

enzovoorts. De einddatum voor het inleveren van het verslag is vrijdag 5 juni. De eindredacteuren zijn verantwoordelijk voor het tijdig inleveren van het verslag bij de dhr. Valk en de medestudenten.

Het is leuk om wat foto's in het verslag te verwerken als sfeerimpressie. De meesten hebben een telefoon met camera. Er dienen dus zelf foto's te worden gemaakt van elk bezoek.

5. Overige belangrijke informatie

5.1 Organisatie

In geval van nood kun je contact opnemen met één van de leden van de organisatie van de reis

- Jeanette van den Berg: 0649466792
- Mirjam van der Hoff: 0631060360
- Jessica van de Kant: 0625395757

5.2 Noodnummers

De lijst van de alarmnummers (wanneer je vast belt)

999- ambulance

998- brandweer

997- politie

986- stadsdienst

Het telefoonnummer 112 (wanneer je mobiel belt)

Van dit telefoonnummer maakt je gebruik in het geval van levensbedreigende omstandigheden. De verbinding met deze diensten is mogelijk van alle providers.

De telefoonnummers van reddingsdiensten

In de bergen (GOPR/TOPR) - (+ 48) 601 100 300

Op open water (WOPR) – (+ 48) 601 100 100

Er is ook de Tourist Emergency Line – een noodlijn voor buitenlandse toeristen in bedreigende situaties. Deze speciale dienst is bereikbaar tussen midden mei en eind september. Onder deze nummers kun je hulp opvragen in het Engels, Duits of Russisch:

0 800 200 300 – gratis nummer, te bereiken vanuit een stationair toestel

+48 608 599 999 – geen gratis nummer, te bereiken vanuit alle toestellen

5.3 Basiswoorden Pools

Ja =	Tak
Nee =	Nie
Danku =	Dzie,kuje,
Graag gedaan =	Nie ma za co, Prosze,
Alstublieft =	Prosze,
Pardon =	Przepraszam
Hallo =	Dzien' dobry
Tot ziens =	do widzenia; do zobaczenia
Goedemorgen/goedemiddag =	Dzien' dobry
Goedeavond =	Dobry wieczór

Good night =	Dobranoc How are you? = Jak sie, masz? Jak sie, pan ma?
Goed =	Dobrze
Slecht =	Z'le
Waar is het toilet =	Gdzie jest toaleta?
Hoeveel kost dit? =	Ile to kosztuje?
Vegatariër =	Wegetarianin
Proost! =	Na zdrowie!
Ik begrijp het niet =	Nie rozumiem
Hoe zeg je dit in het...	= Jak to sie, mówi po [polsku]?
Spreekt u ... =	Czy mowi pan ... [tegen een man]; Czy mowi pani ... [tegen een
vrouw]	
Engels =	po angielsku / Duits = po niemiecku / Spaans = po hiszpan'sku
Happy Birthday! =	Wszystkiego najlepszego z okazji uro